

ХУСУСИЙ АЙБЛОВ ИНСТИТУТИНИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИДАГИ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ

Мирзохид Акрамович Ҳайитов

Ўзбекистон Республикаси Судьялар Олий Кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий
мактаби тингловчиси
khayitov2023@bk.ru

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада хусусий айблов институтининг Германия, Англия, Австрия ва Франция давлатларида шаклланишидан бугунги кундаги ҳолатига оид нормалари тадқиқ этилган. Хусусий айблов институти жиноят процессининг асосий базавий институти сифатида унинг бошланғич асослари ва трансформациялашуви ҳақида фикр юритилган.

Шунингдек, мақолада Ўзбекистон Республикаси жиноят-процессуал қонунчилигида хусусий айблов институти элементлари, жиноят қонунчилигида жабрланувчининг аризаси билан қўзғатиладиган жиноятларнинг турлари, уларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳамда процессуал қонунчилигимизда мазкур институтни ривожлантириш истиқболлари ва йўналишлари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: хусусий айблов институти, жиноят процессида хусусий айблов институти тарихи, хусусий айблов институтининг шаклланиш босқичлари, жиноят-процессуал қонунчиликда хусусий айблов институти муаммолари, хусусий айблов институтнинг такомиллаштиришнинг тарихий тажрибалари.

ABSTRACT

In a scientific article, the author explores the development of the private prosecution in criminal procedure of Germany, England, France and Austria from the earliest times to the present. The author concludes that a private prosecution is fundamental and a basic institution of criminal proceedings, which in the period of formation and development has changed and evolved into a public accusation, maintaining a private launch.

The article also analyzes the elements of the institute of private prosecution in the criminal procedure legislation of the Republic of Uzbekistan, the types of criminal offenses initiated by the victim, their specific

features and prospects and directions for the development of this institution in our procedural legislation.

Keywords: history of the institution of private prosecution criminal process, periods of the institution of private prosecution criminal process, problems of criminal procedural law criminal process, methods to improve the institution of private prosecution criminal process.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 13–моддасига кўра, инсон, унинг ҳаёти, кадр-қиммати, шаъни олий қадрият ҳисобланади. [1, б. 2] Бу қадриятларни ҳимоя қилиш давлат томонидан кафолатланади.

Мамлакатимизнинг Асосий қонунида мазкур қоидаларнинг бевосита мустақамлаб қўйилиши ўз навбатида жиноят-процессуал, шунингдек инсон ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатларини таъминлашга қаратилган қонунчилик тизимида хусусий айбловга оид норма ва манфаатларни такомиллаштиришнинг детерминантив асоси бўлиб хизмат қилади.

Хусусан, Жиноят-процессуал қонунчилиги тизими ва институтларини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 майдаги ПҚ-3723-сон “Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилиги тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига биноан Жиноят ва Жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш Концепцияси қабул қилинди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Мазкур Концепцияда Жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг устувор вазифаларидан бири сифатида жиноят процессининг янги шакл, тартиб-таомилларини жорий этиш ҳамда жабрланувчи ва жиноятдан жабр кўрган шахсларни ҳимоя қилиш бўйича таъсирчан жиноят-процессуал ҳамда ташкилий чораларни жорий этиш белгиланган [2, б. 1, 7].

Инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш ҳамда жиноят содир этиш орқали бузилган ҳуқуқларни тикланишини таъминлашда хусусий айблов институти алоҳида ўрин тутади [3, б. 149-153].

Хусусий айблов институти моҳиятан моддий ва процессуал қонунчилик нормалари тизимида диспозитивлик, жиний таъқиб органларининг замонавий тузулмаси,

жиноятдан жабрланган шахсларнинг давлат органлари билан муносабати ва улар фаолиятининг мутаносиблиги ҳамда анархизм билан боғлиқ масала ва муаммоларни ўз ичига қамраб олади [4, б. 7].

Юридик тушунча сифатида хусусий айблов деганда айрим категориядаги жиноят ишлари бўйича фақат жабрланувчининг айбдорни жавобгарликка тортишни сўраб берган шикоят асосидагина қўзғатиладиган ва тарафлар ярашганлиги муносабати билан жиноят процессининг исталган босқичида тугатилиши мумкин бўлган жиноий таъқиб шакли тушунилади. [5, б. 22].

Хорижий давлатлар тажрибасида хусусий айблов институти ривожланган давлатлардан бири Германия ҳисобланади. Германия Федератив Республикасининг 1998 йил 13 ноябрда қабул қилинган Жиноят кодексига кўра қўйидаги жиноятларга оид ишлар бўйича:

1. Хизмат хонаси ва турар жой дахлсизлигини бузиш (123-модда);
2. Ҳақорат қилиш (185-модда);
3. Ўзаро ёзишмалар сирларини бузиш (202-модда);
4. Тан жароҳати етказиш (223-модда);
5. Мулкка шикст етказиш (303-модда);
6. Маълумотларни ўзгартириш (303а-модда);
7. Компьютер саботаж (303б-модда) билан боғлиқ жиноятлар бўйича

жиноий таъқибни амалга ошириш учун жабрланувчининг аризаси талаб этилади.

Эътиборга молик жиҳатлардан бири шундаки, Германия қонунчилигида хусусий айблов институтига оид қоидалар мазкур мамлакатнинг Жиноят кодексига, яъни моддий ҳуқуқ нормасининг ўзида белгилаб берилган. Шунингдек, айрим жиноятлар бўйича хусусий айблов институтини қўллашнинг ўзига хосликлари ҳам мавжуд.

Жумладан, ҳақорат қилиш қўйидаги ҳолатларда содир этилганда, яъни:

- агар жабрланувчи аҳолининг муайян миллий-ижтимоий ёки бошқа гуруҳига мансубли сабабли шунга боғлиқ равишда унга нисбатан зўрлик ишлатиш ва ўзбошимчалик йўли билан ҳақорат қилиш;

- ёзма материалларни тарқатиш орқали;

- жамоат жойларида;

- оммавий ахборот воситалари орқали амалга оширилган бўлса жабрланувчининг аризаси талаб этилмайди.

Бундай ҳолларда агар жабрланувчи жиноий таъқиб ўтказилишига ўз эътирозини билдирса, иш юритилиши

мумкин эмас, шунингдек жабрланувчи бу тоифадаги ишларда жиноий таъқиб бошлангандан сўнг ўз эътирозини қайтариб олиш ҳуқуқига эга эмас.

Мазкур тоифадаги ишларда жабрланувчи вафот этган тақдирда, жиноий таъқибни амалга ошириш тўғрисидаги ариза бериш ёки уни ўтказилишига қарши эътироз билдириш ҳуқуқига вафот этган жабрланувчининг яқин қариндошлари эга бўлади.

Агар вафот этган марҳумнинг шаъни, кадр-қиммати ёки унинг хотираси билан боғлиқ равишда ҳақорат содир этилганда жиноий таъқибни амалга ошириш ҳақида ариза бериш ҳуқуқига марҳумнинг яқин қариндошлари эга.

Шунингдек, ҳақорат қилиш аҳолининг муайян миллий-ижтимоий ёки бошқа гуруҳга мансубли сабабли шунга боғлиқ равишда унга нисбатан зўрлик ишлатиш ва ўзбошимчалик йўли билан;

ёзма материалларни тарқатиш орқали;
жамоат жойларида;

оммавий ахборот воситалари орқали амалга оширилган бўлса жабрланувчининг аризаси талаб этилмайди ва жиноят иши юритуви оммавий айблов шаклида амалга оширилади. Марҳумнинг қариндошлари жиноий таъқиб ўтказилишига эътироз билдирган тақдирда иш юритилиши мумкин эмас ва бундай мазмундаги эътироз қайтариб олинмайди.

Агар ҳақорат қилиш давлат хизматчиси, ҳарбий хизматчи ва бошқа давлат маъмурий орган ходимига нисбатан ўз хизмат вазифасини бажариш ёки хизмат вазифаси билан боғлиқ равишда содир этилган бўлса жиноий таъқибни амалга ошириш тўғрисидаги ариза бериш мазкур давлат органлари раҳбарлари томонидан амалга оширилади.

Хусусий айбловга оид ишлар бўйича жабрланувчининг аризаси суд участкавойига тақдим этилади, мазкур ишларнинг ҳолисона кўрилишини таъминлаш манфаатларидан келиб чиқиб суд участкавойи ушбу ишни келгусида кўриб чиқишда иштирок этмайди. Жабрланувчининг аризасига унинг айбланувчи билан ярашувга эришилмаган тақдирда ярашув органининг махсус ярашув маълумотномаси илова қилинади.

Ярашув органилари сифатида жамоа ташкилоти, махсус ярашув органи ёки ярашув бўйича мутахассислар иш олиб боришга ҳақли.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, хусусий айблов бўйича жиноий таъқибни бошлаш учун белгиланган шаклдаги жабрланувчининг аризаси ва ярашув органининг маълумотномаси асос бўлиб хизмат қилади.

Хусусий айбловга оид ишлар юзасидан жабрланувчи кўйидаги ҳуқуқларга эга:

1. айбловни кўзғатиш;
2. ҳимоячига эга бўлиш;
3. далиллар тақдим этиш;
4. ўз номидан гувоҳ ва экспертларни таклиф этиш;
5. далилларни текширишда иштирок этиш;
6. ишга оид масалалар юзасидан хулоса бериш;
7. ҳукм устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эга.

Хусусий айбловга оид ишлар бўйича айблилик презумпцияси амал қилиб, айбловга доир далилларни тўплаш ва тақдим этиш мажбурияти жабрланувчи зиммасига юклатилган.

Хусусий айбловга оид ишлар суд участкавийи томонидан яқка тартибда кўриб чиқилади. Хусусий айблов бўйича иш юритиш суд муҳокамасининг умумий қоидалари асосида олиб борилади. Шу билан бирга мазкур институт асосида иш юритишнинг кўйидаги айрим ўзига хос жиҳатлари ҳам мавжуд:

- мазкур категориядаги ишлар бўйича жабрланувчи судда айбловчи сифатида иштирок этади. Бундай ҳолларда прокурор процессга аралашмайди. Аммо жабрланувчи ўз ҳуқуқларини амалга оширишда қийинчиликларга дуч келган тақдирда давлат айбловни амалга оширишни талаб қилиш ҳуқуқига эга;

- айбланувчи биринчи инстанцияси судининг муҳокамасида охириги сўзга чиққунга қадар қарши даъво кўзғатиш ҳуқуқига эга, агар воз кечиш ҳақидаги арз айбланувчи сўроқ қилингандан сўнг тақдим этилганда айбланувчининг розилиги талаб этилади;

- Германия ЖПКнинг 391-моддасига кўра, хусусий айбловчи суд муҳокамасининг ҳар қандай босқичида айбловдан воз кечишга ҳақли.

Бундан ташқари, хусусий айбловчининг суд мажлисида иштирок этиши шартлиги ҳақидаги суднинг қарорига қарамай хусусий айбловчи ёки уни адвокати суд мажлисида иштирок этмаса, шунингдек апелляция шикоятининг кўрилишида шу тарздаги ҳаракатсизлик ҳолатларида айблов рад этилган ҳисобланади;

- ишни суд муҳокамасида кўриш бошлангандан кейин қонун бўйича томонларнинг келишувига йўл қўйилмайди, лекин суд амалётида иш ҳолатларидан келиб чиқиб келишувни тасдиқлаш ҳолатлари ҳам қўлланиб келади.

Хусусий айбловга оид ишлар бўйича суд муҳокамаси кўйидаги ҳолларда айбланувчининг иштирокисиз соддалаштрилган тартибда кўриб чиқилиши мумкин:

1) жазо чораси сифатида пул миқдорининг 180 бараварига тенг жарима жазоси қўлланилганда;

2) жазо чораси сифатида транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан маҳрум этиш қўлланилганда;

в) жазо чораси сифатида жиноий йул билан ортирилган мол-мулкни мусодара қилиш ёки йўқ қилиш билан боғлиқ чораларни қўллашга оид ишларда айбланувчининг иштирокисиз кўриб чиқилиши мумкин.

Жабрланувчининг шикоятни бўйича қўзғатилган ишларни кўришнинг ўзига хос хусусиятларидан яна бири ишни кўришда жабрланувчидан ташқари давлат ва жамият манфаатларига зарар етказилганлиги аниқланган тартибда прокурор ишнинг ҳар қандай босқичида иштрок этишга ҳақли ҳисобланади. Бундай ҳолларда ишни юритиш оммавий айбловга оид қоидалар асосида олиб борилади.

Суд муҳокамасида исботлаш вазифаси прокурор ва суднинг зиммасига юклатилади, суд ҳақиқатни аниқлаш учун қонунда назарда тутилган барча чораларни кўради. Суд мажлисида раислик қилувчи процессга раҳбарлик қилиди ва унинг русхати билан томонларга саволлар бериши мумкин [6, б. 230, 305, 313, 328, 405, 406].

Хусусий айблов институти Австрия қонунчилигида ҳам мавжуд бўлиб, кўйидаги жиноятлар ҳақидаги ишлар:

1. Ноқонуний даволаш;
2. Тижорат сирини ошкор этиш;
3. Алдов ёки мажбурлаш йўли билан никоҳ тузиш;
4. Эр-хотинлик садоқатини бузиш билан боғлиқ жиноятларга оид ишларнинг юритуви хусусий айблов тарикасида олиб борилади.

Мазкур жиноятларни содир этган шахс вояга етмаган бўлса, хусусий айблов тарикасида иш юритишни истисно этувчи ҳолат ҳисобланади.

Прокурор мазкур категориядаги ишларни суд муҳокамасида кўришда айбланувчини қоралаш ва уни фош қилиш вазифаларини амалга оширишдан четлатилган. Бу ишни судга қадар юритишда жиноий таъқиб хусусий айблов билан бошлансада, хусусий айбловчининг ҳуқуқлари прокурор ҳуқуқларига нисбатан чекланган.

Хусусий айбловчи судда унинг айбловини қувватлаш бўйича прокурорга илтимос қилиш ҳуқуқига эга. Бундай илтимос прокурор томонидан қаноатлантирилганидан қатъий назар хусусий айбловчи прокурорни рад қилиш ҳақида шикоят қилиш ҳуқуқига эга. Агар прокурор хусусий айбловга доир ишлар бўйича айловни қувватлашни ўз зиммасига олса, айбловчининг вакили сифатида айбловдан воз кечиш ва айбланувчи билан ярашиш ҳуқуқларига эга бўлади.

Франция қонунчилигида жиноят процесси иштирокчиси сифатида жабрланувчи иштирок этсада, Германия, Австрия ва Россия қонунчилигидаги каби хусусий айблов институти мавжуд эмас. Бу француз ҳуқуқ тизимида мазкур институтининг тарихий ривожланиш жараёнида айбловнинг фақат давлат монополияси сифатида шаклланганлиги билан боғлиқдир. Жабрланувчига етказилган ҳар қандай турдаги зарар жиноят процессида фуқаровий даъво тартибида кўриб чиқилади.

Франция жиноят-процессуал қонунчилигида жабрланувчи ҳар қандай категориядаги жиноят ишлари бўйича фуқаровий даъво кўзғатиш ҳуқуқига эга бўлган субъект ҳисобланади. Жиноят содир этилиши билан боғлиқ ҳолда шахсга етказилган ҳар қандай зарар бўйича жабрланувчи фуқаровий даъво кўзғатишни прокурордан талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Фуқаровий даъво Франция қонунчилигида жабрланувчининг шахсий манфаатларига етказилган зарарни бартараф этиш воситаси бўлиб ҳисобланади. Даъвогар процесснинг ҳар қандай босқичида даъводан воз кешига ҳақли. Лекин бу расмий давлат органи томонидан кўзғатилган айблов билан боғлиқ ҳолатларга нисбатан татбиқ этилмайди. Франция жиноят процессида икки субъект, яъни прокурор ва фуқаровий даъвогарнинг ташаббуси билан жиноий таъқиб амалга оширилиши мумкин.

Францияда жабрланувчининг ташаббуси билан 2 та ҳолатда жиноят иши кўзғатилиши мумкин:

Биринчидан, аризани суд терговчисига тақдим этиш йўли билан амалга оширилади. Бунда жиноий қилмишда ўзини зарар кўрган деб ҳисоблаган шахс суд терговчисига ёзма ёки оғзаки шаклда ариза тақдим этади. Жабрланувчи иш юзасидан далиллар тақдим этишга мажбур эмас, жиноят иши бўйича далиллар тўплаш ваколатли давлат органлари зиммасига юклатилган. Жабрланувчининг аризасини қабул қилиб олган суд терговчиси оммавий даъво кўзғатиш масаласини ҳал этиш учун уни прокурорга юборади. Асослар мавжуд бўлган тақдирда прокурор

оммавий даъво кўзгатади ҳамда суд терговчисига дастлабки тергов ўтказиш ҳақида талабнома жўнатади.

Иккинчидан, айбланувчини бевосита судга чақириш йўли билан. Дастлабки тергов ўтказиш зарурати бўлмаган ҳолларда ушбу йўл билан жиноий таъқибни кўзгатиш мумкин. Жабрланувчи айбланувчини бевосита судга чақириш ҳақида судга илтимоснома билан мурожаат қилади. “Бевосита судга чақирув тўғрисида”ги ҳужжат суд пристави томонидан тузилади ҳамда айбланувчи бу ҳужжат билан танишиб чиққач, суд муҳокамаси бошланади. Ҳар иккала ҳолатда ҳам прокурор айбловни қўвватлаши ҳамда исботлаш субъекти ҳисобланади.

Англо-саксон ҳуқуқида хусусий айблов институти континентал ҳуқуқ тизимидан жиддий фарқ қилади. Бу тизим процессуал қонунчилигида айбловнинг хусусий шакли оммавий-ҳуқуқий характерга эгаллиги билан ажралиб туради. Бундан ташқари, континентал ҳуқуқ тизимидан фарқли равишда хусусий айбловчи жиноий ишлари айрим категориялари бўйича эмас, балки ҳар қандай тоифадаги жиноят ишларига процессуал таъсир этиши мумкин. Бу хусусият англо-саксон ҳуқуқ тизимининг тарихий ривожланиш тенденциялари билан боғлиқ равишда Х асрдан буён давом этиб келмоқда.

Хусусий айбловчи жиноий таъқибни амалга ошириш, далиллар тўплаш ва судда айбловни қувватлаш ҳуқуқларига эга. 1879 йилга қадар Англияда давлат айблови умуман мавжуд бўлмаган, шу сабабли хусусий айблов шахсни жиноий жавобгарликка тортишнинг ягона имконияти бўлиб келган.

Содир этилган жиноятнинг ижтимоий хавфлилик даражаси ҳамда жиноят натижасида шахсга зарар етказилган-етказилмаганлигидан қатъий назар Англиянинг муомала лаёқатига эга бўлган ҳар бир фуқароси хусусий айблов бўйича жиноий таъқибни амалга ошириш ҳуқуқига эга ҳисобланади. Бу ҳозирги кунда амалда бўлган “умумфуқаровий айблов” концепциясига асосланади.

Бугунги кунда Англияда суд магистрати томонидан кўриб чиқиладиган ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноят ишларида жабрланувчи хусусий айбловчи сифатида иштирок этади.

Хусусий айбловчи жиноий таъқибни бошлаш ҳақида судда айбланувчининг иштирок этиши учун чақириш юзасидан суд магистратига илтимоснома киритади. Магистрат хусусий айбловчининг аризасини қўйидаги мезонларга мувофиқлигини текширади:

- хусусий айбловчи томонидан тақдим этилган айбловда кўрсатилган қишмиш жинойт қонуни билан таъқиқланганлиги;
- хусусий айбловчи айбловнинг барча аҳамиятли жиҳатларини кўрсатганлиги;
- жиний жавобгарликка тортиш ва жазо қўллаш муддатлари ўтиб кетмаганлиги;
- жиний иши мазкур суднинг судловига тегишлилиги;
- хусусий айбловчи ариза тақдим этиш ваколатига эгалиги.

Ариза мазкур талабларга мувофиқ бўлган ҳолатларда суд магистрати айбланувчини судга чақриш ҳақида хабарнома юборади. Шунини алоҳида қайд этиш жоизки, айрим тоифадаги ишлар, жумладан оммавий ахборот воситалари орқали амалга оширилган ҳақорат, ўзини-ўзи ўлдиришга ундан ва ирқий камситишга оид ишлар бўйича айбланувчини судга чақриш юқори даражаги суд ёки бош прокурор розилиги билан амалга оширилади.

Суд муҳокамаси судланувчининг ўз айбига иқрорлигини аниқлашдан бошланади. Агар судланувчи ўз айбига иқрорлигини тан олган тақдирда суд жазо чорасини тайинлаш билан қифояланади. Мазкур ҳолатларда суд тергови ўтказилмайди ҳамда судланувчининг айблилиги масаласи муҳокама этилмайди. Бундай ҳолларда суд муҳокамасининг давомийлиги одатда 15-30 минутни ташкил этади. Суд терговини ўтказиш зарурати камдан-кам ҳолатларда, яъни ҳар 10 та ҳолатдан 2 тасида судланувчининг айблилик масаласига оид низо юзасидан ўтказилади.

Англия жиний-процессуал қонунчилигида судланувчининг иштирокисиз, сиртдан ишни кўриб чиқишга судланувчи айбдорлигини тан олган, яъни айблов томонида гумон қилинаётган айбловни исбот қилишга зарурат бўлмаганда йўл қўйилади. Ижтимоий ҳавфи катта бўлмаган, унча оғир бўлмаган ҳар қандай тоифадаги жиний ишлари бўйича айбланувчи судга келиш ҳақидаги суд буйруғини олган пайтдан бошлаб ўз айбига иқрор бўлган ҳолатларда суд уни суд муҳокамасида иштирок этишдан озод қилиши мумкин.

Ҳозирги пайтда Англияда хусусий айблов бўйича жиний таъқибни амалга оширишда ташкилий, молиявий харажатлар юқорилиги ва бошқа шунга ўхшаш ҳолатлар сабабли мазкур институтнинг трансформациялашуви билан боғлиқ тенденциялар кузатилмоқда. Амалда эса Англияда бугунги кунда хусусий айблов институти асосан маиший характерга эга ижтимоий ҳавфи юқори бўлмаган, кам аҳамиятли жинийлар доирасида қўлланилиб келинмоқда [7, б. 235-250].

Бугунги кунда, амалдаги ЖПКда фақатгина давлат айблови ҳақида сўз борган бўлиб, “давлат айблови” тушунчаси кодекснинг ҳеч қайси моддасида қайд этилмаган. Шунингдек, амалдаги ЖПКда ишни ярашганлиги билан тугатиш ва 325-моддаси тартибида жабрланувчи шикоятга асосан жиноят ишини қўзғатиш институтлари моҳияти жиҳатдан хорижий мамлакатлар қонунчилигида кенг қўлланиладиган хусусий айблов ва хусусий-оммавий айблов шакллариининг хусусиятларини ўзида мужассам этади.

Амалдаги процессуал қонунчилигимизда 12 та жиноят таркиблари бўйича жиноят ишини қўзғатиш хусусий айблов иснтитути тартибига кўра, яъни жабрланувчининг шикоятга асосан қўзғатилади. Жумладан, ЖКнинг 105-моддасининг биринчи қисмида, 109-моддасида, 110-моддасининг биринчи қисмида, 111-моддасида, 118-моддасининг биринчи қисмида, 119-моддасининг биринчи қисмида, 121-моддасининг биринчи қисмида, 136-моддасида, 139-моддасининг биринчи ва иккинчи қисмларида, 140-моддасининг биринчи ва иккинчи қисмларида, 141¹-моддасининг биринчи қисмида, 149-моддасида назарда тутилган жиноятлар тўғрисидаги жиноят ишлари айбдорни жавобгарликка тортишни сўраб жабрланувчи берган шикоят аризаси асосида қўзғатилади [8, б. 168-168].

ХУЛОСА

Юқоридаги давлатлар тажрибалари асосида жиноят-процессуал қонунчилигимизга хусусий айбловга доир ишлар бўйича жиноий таъқибни бошлаш асослари ва процедурасини, шунингдек, бу тоифадаги ишларни судда кўриб чиқиш, суд муҳокамасида соддалаштирилган тартиб-тамоилларни қўллашга оид қоидаларни жорий этиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992 йил 8 декабрь. // URL: <https://lex.uz/>
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 майдаги “Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилиги тизимини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги ПҚ 3723-сон қарори // URL: <https://lex.uz/docs/3735818>
3. Н.В.Малярчук., Самко.А.В. Сравнительно-правовой анализ производства по уголовным делам частного

обвинения.

<http://www.irbis-nbuuv.gov.ua> >

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 10 августдаги “Суд-тергов фаолиятида шахсининг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш кафолатларини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6041-сон фармони // URL:<https://lex.uz/docs/4939467>).

5. Юридик луғат. <https://huquqiportal.uz/dictionary>

6. П.В. Головненков. Уголовное уложение Федеративной Республики Германия.

<https://www.uni-potsdam.de> > projects >

7. М.Ю. Жирова. Сравнительно-правовой анализ института частного обвинения в отдельных западноевропейских государствах. <http://repo.ssau.ru>

8. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал кодекси. 1994 йил 22 сентябрь. // URL: <https://lex.uz/>

